

tartom fontosnak (bár minden tisztelet megérdemelnek), hanem azt a megjegyzést, hogy hazánk „légvédelmi eszközöket” is szállított Finnországnak. Mivel a Bofors-lövegeket közvetlenül Svédországtól szereztek be, véleményem szerint Mannerheim inkább a Gamma-Juhász löelemképzőkre célozhatott. Ez (legalábbis részben) magyarázatot adna a finn légvédelem meglepően jó teljesítményére.

Amilyen jó a harci események leírása, annyira elnagyolt és esetenként ellentmondásos a diplomáciai eseményeké. Ez érthető, mert míg főparancsnokként az előbbieket átélte, s nyilván használhatott eredeti dokumentumokat is; az utóbbiakról csak hézagos értesülései lehettek, s a diplomáciai források esetében még manapság is kérdéses, hogy mennyire hozzáférhetők. Svédországot egyrészt elítéli „kétszínű” magatartása miatt, másrészt kiderül könyvéből, hogy a Lend-Lease sem amerikai

találmány. Ugyanis Svédországtól „a fegyverek egy részét kölcsönbe kaptuk, és a lehetőségek szerint a háború után visszaszolgáltattuk”.

A térképek (átvételek az eredetiből) szépek, világosan rajzoltak, csak hogy a kötet kis mérete miatt nehezen vehetők ki a részletek.

Örömmel és érdeklődéssel vettem kezembe a könyvecskét. Az öröm az elolvasása után is megmaradt, hiszen jó fordításban, érdekes és Magyarországon ismeretlenségben tartott eseményekről olvashattam benne. Ám hiányérzetem is támadt: egyrészt indokolt lenne Mannerheim emlékiratait teljes egészükben megjelentetni (az első világháborúban zömében a galíciai fronton szolgált!), másrészt pedig igen jó lenne – akár hazai, akár finn szerző tollából – komoly tanulmányt is olvasni erről az „elhallgatott” háborúról!

Nagy Domokos Imre

NICOLAUS ROCKBERGER

TUSENORIGA RIKEN: ÖSTERRIKE OCH UNGERN

(SNS Förlag, Stockholm, 1996. 246 o.)

Némileg megkésve nyílik csak mód, hogy a szűkebb magyar szakmai közvélemény megismerkedjék a Habsburg-birodalom kutatójaként jól ismert svéd hadtörténész legújabb monografikus feldolgozásával. Korábbi alapművéhez hasonlóan (Centraleuropas renässans. Från Habsburg till Visegrád. Ism.: *Haditörténelmi Közlemények*, 1996/3: 186-188. o.) e munkájára is feltétlenül fel kell hívnunk a hadtörténelem magyar kutatóinak és az érdeklődőknek a figyelmét. Érdemes megismerni, miként tárta honfitársai elé a kettős évforduló, a millicentenárium, illetve a millennium esztendejében, 1996-ban, a távoli Skandináviában az ország nevének ezer év előtti első okleveles előfordulását ünneplő Ausztria és a honteremtésének ezeregy száz évvel korábbi eseményére emlékező Magyarország egybekapcsolódó múltját. Már a címmel a történelmi egymáshoz kötődés

jelentőségére hívja fel a figyelmet a szerző: „Ezeréves birodalom: Ausztria és Magyarország”. Nem kétséges, az utóbbi országot, hazánkat tekinti annak a millenniumot megélt európai birodalomnak, amelyhez csatlakozva egy másik ezer esztendő birodalomból kivált területi egység, Ausztria, ugyancsak máig fennmaradhatott. A máig való továbbélést lehetővé tevő közösséget hangsúlyozza a borító címképe: az Osztrák Császárságnak és az Apostoli Magyar Királyságnak a Habsburg-családi címerrel egybekapcsolt nagycímere, a mindent kifejező „Indivisibiliter ac inseparabiliter” szalagsávós felirattal.

Az alapvető magyar és német nyelvű szakirodalmat is feldolgozó, továbbá közel száz szakmai konzultációra támaszkodó, Attilától Antall Józsefíg terjedően három tucat történelmi személyiség képmásával és tizennyolc történelmi térképpel illusztrált,

tartalmas műhöz a két államelnök, Thomas Klestil és Göncz Árpád írt utószót. Előbbi Bécsnek az európai politikában játszott évszázados központi szerepét és közép-európai kisugárzó hatását, utóbbi a hétszáz éves monarchikus egybekapcsolódás jelentőségét állította méltató mondanivalója középpontjába. A kettős monarchia nevét továbbvivő két utódállam mai államfőivel szemben a bevezető szerzője, Habsburg Ottó, az utolsó közös uralkodó elsőszülött fia, a közép-európai térséget magában foglaló egykori soknemzetű birodalom történeti küldetését emelte ki, és a legújabb kori, egymással nemzeti alapon szembe fordított kisállami nyomorúságot a közös helytállással állította szembe

Nicolaus Rockberger ezúttal a rendkívül bonyolult történelmi tematika legcélszerűbb feldolgozásához folyamodott, fejezetek helyett ötvenöt kisebb, önálló egységben, esszészerűen dolgozta fel témáját. Az antik előzményekhez visszanyúlva röviden szolt Noricum, Pannónia és Dácia megszervezéséről, a Duna-menti limesről, illetve a kelet-római befolyás kiterjesztési kísérleteiről. Ezt követően Attiláról és hunjairól, majd Nagy Károly birodalmáról és annak Duna-menti befolyási övezetéről nyújt világos képet. A továbbiakban Árpád és a magyar honfoglalás története, illetve a Babenbergerek „Ostarichi” nevet kapott uralmi területének bemutatása következik. Az első nagyobb történelmi egységet jelentő részfeldolgozások sorát a „Szent István és az államalapítás” című önálló rész zárja.

A Habsburg-dinasztia történelmi szerepének bemutatása az I. Rudolf uralmával foglalkozó írással kezdődik. Ezt követi a Habsburg-mitológia megteremtésének felidézése. A párhuzamosság betartásával az osztrák örökös tartományok megszerveződése után a szerző az Anjou-, Zsigmond- és Mátyás-kori magyar nagyhatalmi létet mutatja be. „Az ezer esztendő Pannonhalma” címmel külön szol a római katolikus egyház magyarországi szerepéről, az állami életben betöltött funkciójáról. Ezután a Habsburg-háznak a német-római császári trónon való megtelepedéséről, majd a burgund örökségről nyer fontos ismereteket az olvasó. A továbbiakban a házassági politika révén vezető nagyhatalommá növekedés folyamata, a Habsburgok spanyol és osztrák ágának

hatalomszerzési törekvése jelenik meg, mintegy villanófényben. A Habsburg-házbeli testvérharc, majd a harmincéves háború felvázolása után „A Bourbon lilium és a félhold közt” címmel önálló írásban foglalkozik a szerző az Erdélyi Fejedelemség megszületésének folyamatával, a három részre szakadt magyar állam történetével. Bécs 1683-as oszmán ostromának, majd a spanyol örökségért vívott háborúnak a tárgyalása után a vele időben egybeeső Rákóczi-szabadságharc története következik. Külön felidézi a szerző a Pragmatica Sanctio hatását, majd Mária Terézia korszakát méltatja.

„Forradalmár” címmel ír Nicolaus Rockberger II. Józsefről, majd a német-római császári méltóságnak a francia forradalom és napóleoni háborúk következményeként történt letételére tér át, azután „Ausztria 1809-es magányos harcára”, a további nagyhatalmi és önvédelmi háborúkra, valamint a Bécsi Kongresszusra. Ezt követően előbb a szentszövetségi reakciót, majd „Magyarország reformkorszakát” idézi az olvasó elé, egymással szembe állítva. Külön szol ezután az 1848-as forradalmi évről és Magyarország 1848-49-es szabadságharcáról. A továbbiakban a neoabszolutizmus, a kiegyezéshez vezető út, majd a kettős monarchia megteremtésének a története következik; kitérőként szol a szerző az egymás mellett élő kultúrák, főleg a zenekultúra egybefonódásáról. A továbbiakban áttér a kettős monarchia balkáni politikájának bemutatására, ezt követően idézi fel a soknemzetűségből fakadó legújabbkori gondokat, majd a pánszlávizmusból következő veszélyeket, a bekövetkező fegyverkezést. A következő írás már, „Szarajevó, 1914” címmel, az első világháborúhoz vezet el, amelynek kibontakozásával, majd lefolyásával a következő két írás foglalkozik. Ezután „A békecsászár” címmel I. (IV.) Károly rövid uralmi időszakát idézi fel a szerző, majd áttér az Egyesült Államok hadba lépésére, szembeállítva a háborús célt és a bekövetkező, ezzel élesen ellentétes politikát, kivált annak a Monarchiára gyakorolt hatását. Ugyancsak önálló írásban idézi fel a kettős monarchia veszteségeit és szétveretését.

A Párizs környéki békediktátumok következményeként létrejött új közép-európai

viszonyokat önálló írás mutatja be, hasonlóképpen a „Restaurálási kísérleteket”, vagyis IV. Károly két magyarországi hazatérési kísérletét. Ehhez csatlakozva szól a szerző a kevésbé ismert ausztriai restaurációs mozgolódásról, továbbá a külső nyomás hatása alatt bekövetkezett, de kezdetől megoldásnak tekintett, ám tiltott Anschluß valós körülményeiről. Hasonlóképpen teljes összefüggésrendszerében ábrázolja az 1938-1941 közti magyar terület-visszacsatolásokat. A következő két írás előbb Ausztria, majd Magyarország 1941 utáni sorsát hozza emberközelbe. Ezt követően önálló írás mutatja be Magyarországnak a német újraegyesítésben játszott szerepét. A „Fekete-vörös” című írás az utolsó negyedszázad osztrák valóságát, míg a „Magyarország a 2000. év előtt” címet viselő a kilencvenes esztendő hazai fejlődését idézi fel. A záró írás „Mi maradt a kétfejű sasból?” címmel azt vizsgálja, hogyan viszonyul Közép-Európa lakossága a Habsburg-család egykori soknemzetű birodalmához. Eközben erősen pozitív hangsúllyal szól a regionális együttműködési kísérletekről, különösen az Alpok-Adria- és a Kárpát-régió kapcsolatrendszeréről, valamint a visegrádi kezdeményezésről. Az utóbbival kapcsolatosan erőteljesen kiemeli, hogy egy 650 évvel korábbi szoros kapcsolat újralesztéséről van szó. Befejezésül a szerző felfogása szerint azáltal, hogy napirendre kerülhetett az utódállamoknak a NATO-hoz és az Európai Unióhoz való csatlakozása, lényegében megkezdődött az egykor volt Habsburg Birodalom és a – mutatis mutandis – újraéledő Római Birodalom egymásra találása. Tegyük hozzá: ha igaz van Nicolaus Rockbergernek, akkor mindez éppen a

korábban soha a Német Nemzeti Szent Római Birodalomhoz nem tartozott Apostoli Magyar Királyság utódállamának a vezetésével történik.

Nem zárható az ismertetés anélkül, hogy a recenzens ki ne emelje: a szerző a magyarság iránti nagy rokonszenvvel, a magyar történelmi múlt iránti megbecsülés állandó kidomborításával, ugyanakkor szigorú objektivitással szól az elmúlt ezredév közép-európai fejlődéséről. Elfogadja a magyar történetkutatók alapvető eredményeit, és azokat továbbgondolva a megtett magyar utat a külső-belső feltételrendszerben magyar szempontból értékeli. Csakis az elismerés hangján lehet említeni: még arra is ügyel, hogy minden magyar nevet helyesen írjon le, ezért szerepel nála így egészen pontosan Gellért püspök vagy Mindszenty József, Mátyás király vagy Rákóczi Ferenc, Kolozsvár vagy Nándorfehérvár...

Minden történelmi fordulat felidézésekor az évszázados magyar múltból indul ki és annak tükrében értékeli az adott kérdést. Így tesz az Európa sorsát hétszáz éven át jelentősen befolyásoló Habsburg-dinasztia magyarországi uralma esetében is. Mindezek alapján leszögezhető, a skandináv olvasók olyan történelmi műből ismerhetik meg a sajátos közép-európai múltat, amely a valós eseményeket valós értékrendben ábrázolja.

Ezáltal reális képet kap az érdeklődő a magyarság történetéről, a Habsburgok uralmáról és a birodalom más népeihez fűződő kapcsolatokról. Erre a figyelemreméltó objektivitásra pedig igazán nagy szükség van.

Zachar József